

Розділ III. ПРОБЛЕМИ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СПЕЦІАЛІСТА

УДК: 159.98:378.06

© Л. Я. Галушко, 2018

Л. Я. Галушко (м. Кропивницький)

МОТИВАЦІЙНО-ГЛИБИННІ ПЕРЕДУМОВИ ПСИХОКОРЕКЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

Галушко Л. Я. Мотиваційно-глибинні передумови психокорекції у професійній підготовці майбутнього психолога. У статті обґрунтовано особливості підготовки майбутнього психолога. Наголошено на взаємозв'язку особистісного й професійного аспектів у процесі фахової підготовки психологів. Проаналізовано категорію «психокорекція» відповідно до різних позицій психологічної науки. Виокремлено, що передумовами для психокорекції майбутнього фахівця є деструкції психіки, які задаються базальним конфліктом «життя – смерть», зокрема, залишкові та слідові ефекти едіпального походження. Виділено, що мотивація із її незмінним емоційним забарвленням є провідною в ініціативі будь-якого поведінкового акту. Акцентовано увагу на розумінні мотивів психіки людини необхідних для успішного здійснення діагностики та корекції глибинного пізнання психіки майбутнього фахівця. Підкреслено, що метод АСПП, розроблений і впроваджений академіком Т. С. Яценко та її послідовниками у процес професійної підготовки майбутнього психолога, доводить доцільність перекодування внутрішнього змісту психіки в площину предметного світу. Наголошено, що домінуюча мотивація заявляє про себе опосередковано і замасковано через спонтанну активність суб'єкта. Заявлено про закономірність удосконалення шляхів відновлення взаємозв'язків між сферами свідомого і несвідомого у мотиваційно-глибинному пізнанні майбутнього психолога.

У контексті дослідження проблеми наголошено, що у процесі глибинної корекції майбутніх психологів-практиків необхідною є нейтралізація, послаблення активності ситуативних захистів, що сприяє оптимізації способів їх вияву і вивчення базальних, глибинно-детермінованих форм.

Ключові слова: психокорекція, передумова, майбутній психолог, професійна підготовка, негативна мотивація, мотивація, мотив, потреба, психодинамічний підхід, активне соціально-психологічне пізнання (АСПП).

Постановка проблеми. Професійна підготовка майбутнього психолога полягає не лише у здобутті відповідних теоретичних знань, а й у формуванні навичок практичної роботи, зокрема, тих, що стосуються власної особистісної психокорекції. Глибинно-психологічна корекція спрямована на нівелювання особистісних проблем майбутніх фахівців. Необхідність спонукати їх до вивчення та розуміння прихованих рівнів функціонування психічного, каталізованого латентно заданою негативною мотивацією, сприятиме окресленню шляхів нівелювання цих деструктивних утворень, отриманих у минулому, особливо в дитинстві.

Мета статті є аналіз мотиваційно-глибинних передумов психокорекції у професійній підготовці майбутнього психолога.

Аналіз наукових досліджень. Численні сучасні дослідження в галузі практичної психології О. Ф. Бондаренка, А. А. Осипова, В. Г. Панка, Н. І. Пов'якель, В. А. Семиченко, Н. В. Чепелевої, Т. С. Яценко та ін. вказують на те, що підготовка майбутніх психологів-практиків

потребує нових методів професійної корекції, зорієнтованих на формування фахових та особистісних якостей [2; 4; 6].

У працях представників наукової школи академіка Т. С. Яценко (С. М. Аврамченко, Т. І. Білуха, Л. Л. Бондаревська, Т. В. Горобець, Н. В. Дметерко, Б. Б. Іваненко, І. В. Калашник, А. Е. Мелоян, О. М. Полянничко, О. О. Святка, О. Г. Стасько, П. В. Теслюк) досліджено окремі аспекти процесу підготовки майбутніх фахівців у напрямку глибинної психокорекції [1; 3; 4; 5; 6; 7].

Виклад основного матеріалу та результати досліджень. У навчально-виховному процесі фахової підготовки майбутніх психологів необхідно зосередити увагу на осмисленні ними мотиваційно-глибинних передумов психокорекції із стійким взаємозв'язком особистісних та професійних характеристик, які є необхідною передумовою самопізнання й адекватного розуміння психіки інших людей. Такий підхід потребує чіткого розуміння категорій: «професійний розвиток», «професійна підготовка» «психокорекція».

Поняття «професійний розвиток» розглядається у дослідженнях Т. С. Яценко, Т. І. Білухи з позиції виокремлення основних напрямків: диференційно-діагностичного (Г. Боген, Г. Мюнстенберг, Ф. Парсонс); 2) психодинамічного, або психоаналітичного (А. Адлер, Є. Бордін, У. Мозер, Е. Роу, З. Фрейд,); 3) теорії рішень (Г. Рис, Д. Тідеман, Х. Томе); 4) теорії розвитку (Ш. Блер, Е. Гінцберг, У. Джейн, Д. Сьюпер, Е. Шпрангер); 5) типологічного (Дж. Холланд) [1]. Процес професійного розвитку – це компонент фахового становлення, який є довготривалим, цілісним, багатоплановим, динамічним та індивідуальним. Він виявляється через своєрідність і взаємозв'язки властивостей, що акумулюються у структуру особистості майбутнього професіонала. Одним із визначальних етапів є період професійної підготовки майбутнього фахівця. При підготовці психологів актуалізуються професійно необхідні особистісні якості, формуються спеціальні компетентності майбутнього фахівця у поєднанні з гуманістичним світоглядом [1]. Виробляються системи прикладних навичок, що уможливають досягнення професійного успіху; відбувається набуття та удосконалення фахової культури спілкування та розвиток інтуїції. Професіоналізм психолога значною мірою залежить від розв'язання ним внутрішніх проблем. У контексті цього постає необхідність особистісної корекції глибинного спрямування, яка забезпечить гармонізацію особистості у єдності свідомих і несвідомих аспектів її психіки [3]. У зв'язку з цим підготовка майбутнього психолога характеризується специфікою щодо застосування адекватних методів особистісної психокорекції. Таким методом є активне соціально-психологічне пізнання (АСПП). Він розроблений, апробований і впроваджений академіком Т. С. Яценко та її послідовниками у процес професійної підготовки майбутнього психолога. Визначальним є доцільність перекодування внутрішнього змісту психіки в площину предметного світу [5; 7].

Подаємо фрагмент глибинно-корекційного (психоаналітичного) процесу АСПП (респондент М.) із відповідними узагальненнями:

М.: Я назвала цей малюнок «Шахи в невагомості» (рис.1). Це дуже жорстока гра білих і чорних на смерть. Фігури можуть впасти в якусь прірву. Мені видається, що переможуть білі.

П.: Якщо фігури з верхнього поля потрапляють на нижнє поле, то вони можуть тут затриматися? Поля ніби розділені: є білі квадрати і порожнеча, є чорні квадрати і порожнеча. Це новий варіант шахової дошки. На верхній дошці можна втриматися тільки на темних квадратах, а на нижній – винятково на світлих?

М.: Так, але не завжди можна втриматись взагалі.

П.: Можливо, чорні фігури виживають тільки на чорних квадратах, а білі фігури – тільки на білих?

М.: Напевно, хоча і чорні фігури можуть вижити на білих квадратах.

П.: Куди б на цій дошці ви віднесли себе?

М.: Я десь у цій групі білих (ліворуч на нижній дошці).

П.: Бо вони там надійніше тримаються?

М.: Так.

П.: Якщо втілити на цей малюнок вашу родину, де б вони були?

М.: Це тато (*на нижньому полі ліворуч висока біла фігура*), мама – на нижньому полі мала біла фігура за фігурою батька, я – на нижньому полі маленька біла фігура біля фігури батька.

Рис. .1. Дж. Тодд «Невірний хід»

Назва респондента: «Шахи в невагомості»

П.: Мама стоїть ніби за татом. Він її прикриває?

М.: Так.

П.: Ви б хотіли таких стосунків зі своїм партнером?

М.: Я б хотіла, щоб ми були на рівних.

П.: Проте, в чомусь такі відносини вас не влаштовують. Ви жалієте маму?

М.: Напевно, ні, не жалію.

П.: Ви вважаєте, що, коли стоїте за партнером, стримуєте свій потенціал?

М.: Так, без сумніву – це стримує.

П.: Такі обмеження ви відчували з боку батька чи матері?

М.: З боку материнської фігури.

П.: Вона з вами реалізувала те, що не могла з батьком?

М.: У мене з матір'ю нормальні стосунки.

П.: Зараз ви не можете відійти від таких понять, як «добре» чи «погано». А в глибинній психології взагалі нема таких категорій. На мої запитання ви відповідаєте так, щоб було «все добре». З партнером ви бажаєте бути на рівних, бо вже мали досвід управління вами. Це небажане повторення, тобто ви намагаєтесь «психотерапевтуватися». Цікаво те, що маленька фігура матері, що пригнічена батьковою фігурою, знаходить собі простір для реалізації. Спробуйте розповісти: «Я б хотіла бути з партнером на рівних, бо така позиція має наступні переваги...». Проговоріть, які переваги має партнерська позиція у спілкуванні.

М.: Я б хотіла мати відносини з партнером на рівних позиціях, оскільки це дає можливість реалізувати себе, свій потенціал.

П.: Значить, хтось вас обмежував у самореалізації?

М.: Думаю, батьки, з добрих намірів.

П.: Чи були колись батьківські фігури на верхньому полі? Можливо, вони злетіли?

М.: Мені видається, що вони завжди були на світлому полі.

П.: Родина благополучна, вона ніколи не переживала ризиків падіння. Що б сказали фігури мами, батька та ваша тим фігурам, які розміщені на верхньому полі?

М.: Мати сказала б: «Я вам співчуваю». Батько сказав би: «Грайте, ще може бути успіх». Я б сказала: «Успіх ще можливий. У чорних більше шансів, хоч і в білих теж є».

П.: Білі вже всі позлітали з поля?

М.: Їх стільки і було.

П.: Зараз ми відчуваємо, що для вас умовною цінністю є те, щоб десь не було промаху, падіння. Ваше кредо – бути на білому коні.

М.: Можливо, це так, адже це приємно.

П.: І тому ви обираєте дуже затишний куток на полі. Там вас ціла група, яка в безпеці. Фігури на верхньому полі кажуть вам: «Ви така обережна і так прагнете самореалізації. А самореалізація не може бути без ризику». Що б ви їм відповіли?

М.: Так, я згодна з ними, без ризику в житті не обійтися, проте хотілося б, щоб його було поменше.

П. (від імені фігур на верхньому полі): «Якщо так, то випробуй себе. Стрибай до нас, а ми тебе підтримаємо».

М.: Ні!

П.: Якби ви вирішили стрибнути, батьки вам дозволили б?

М.: Так.

П.: Тобто у вас є певна автономія від батьків?

М.: Так, я б краще до білих ближче підійшла.

П.: Вас лякають люди, які відрізняються від вас? Вони вам не зрозумілі?

М.: Так, дякую вам, хоч і короткий фрагмент роботи, але змушує рефлексувати, думати.

Дякую.

Аналіз стенографічного матеріалу дає підстави стверджувати: чуттєво-емоційне тяжіння до батьків створює ефект незавершеної дії, який впливає на формування енергетично домінантної мотивації – «довершити незавершене». Домінантна мотивація заявляє про себе опосередковано і замасковано через спонтанну активність суб'єкта, що зумовлює процес перекодування неусвідомлюваних смислів у форми, які піддаються свідомому сприйняттю та інтелектуальному осмисленню (узагальненню) у процесі їхньої діалогічної взаємодії. Потреба в перекодуванні внутрішнього змісту психіки у площину предметного світу задає об'єктивність подальшого аналітичного опрацювання репрезентантів у діалогічній взаємодії та є однією із важливих передумов психокорекції майбутнього психолога. Діагностична точність психолога у глибинно-корекційному (психоаналітичному) процесі є успішною за умови відповідності імпліцитному порядку та його діалогічних ініціатив, де важливим є урахування ним усього попереднього поведінкового матеріалу респондента [7]. Це визначає прогностичну обґрунтованість наступного кроку психолога та каталізаційно-мотиваційну силу його запитань, яка спонукає респондента до активності та мотивованості самопізнання.

Висновки. Отже, необхідність здійснення психокорекції майбутніх психологів набуває першорядного значення. У процесі психокорекції за методом АСПП відбувається поглиблення теоретичних, методологічних та інструментальних можливостей розвитку соціально-перцептивного інтелекту майбутніх фахівців [5; 6; 7]. Такий підхід наближує до феномену психіки конкретної людини для розкриття її неповторності, глибинних передумов її особистісної проблеми. Особистісна психокорекція сприяє пізнанню внутрішніх суперечностей, що мають індивідуально-неповторне вираження у конкретній поведінці, яку пов'язують з формуванням особистісної проблематики, наявність якої може в подальшому спричинити професійну дезадаптацію психолога. За таких умов необхідність здійснення особистісної психокорекції майбутніх психологів набуває першорядного значення. Провідною в ініціативі поведінкового акту є мотивація із її незмінним емоційним забарвленням. Виявлення та розуміння прихованих

негативних мотивів психіки людини є необхідним для здійснення успішної діагностики та корекції глибинного пізнання психіки майбутнього фахівця. Мотиваційно-глибинні передумови психокорекції у професійній підготовці майбутнього психолога залежать від сформованості Едіпівого комплексу пов'язаного з активізацією витіснень, в основі яких є травмівні переживання, породжені фрустрацією потреб дитини, що зумовлює наслідкові явища: амбівалентність почуттів суб'єкта до первинних лібідних об'єктів (батьків, вихователів, вчителів) та почуття провини [7]. Передумовою для психокорекції у мотиваційно-глибинному пізнанні є немотивовані вчинки, ірраціональні дії, інфантильні та регресивні вияви поведінки майбутнього фахівця. Психокорекція передбачає тривалий аналіз власної особистості, опанування інструментарієм професійної роботи та отримання досвіду психокорекційної практики, завдяки чому знання інтегруються в цілісну систему світосприйняття психолога-практика, яке є передумовою результативності його професійної діяльності.

Тому, глибинно-психологічна корекція за методом АСПН сприяє розв'язанню внутрішніх суперечностей та гармонізації внутрішнього світу майбутнього фахівця і потребує подальших наукових пошуків.

Література

1. Білуха Т. І. Розвиток особистості майбутнього психолога-практика засобами корекційно-виховного впливу: дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Т. І. Білуха. – Івано-Франківськ, 2006. – 354 с.
2. Галузеві стандарти вищої освіти: Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра: за спец. 6.010100 – «Практична психологія» напряму підготовки 0101 – «Педагогічна освіта»: Проект / розроб. Т.С. Яценко [та ін.]. – Офіц. вид. – К.: Міністерство освіти і науки України, 2004. – 325 с.
3. Іваненко Б. Б. Особистісна психокорекція майбутнього практичного психолога (на матеріалі підготовки психологів практиків за методом АСПН): Автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Вікова та педагогічна психологія» / Іваненко Богдана Борисівна. – К., 2005. – 20 с.
4. Пов'якель Н. І. Професіогенез саморегуляції професійного мислення в системі фахової підготовки практичних психологів: монографія. Київ, 2003. 295 с.
5. Яценко Т. С. Концептуальні засади і методика глибинної психокорекції: підготовка психолог-практика : навч. посіб. Київ, 2008. 342 с.
6. Яценко Т. С. Методология глубинно-коррекционной подготовки психолога. Днепропетровск, 2015. 396 с.
7. Яценко Т. С., Галушко Л. В., Біла О. А., Сіденко Ю. О. Глибинне пізнання психіки з використанням візуалізованої репрезентації суб'єкта Technologies of intellect development. Київ, 2016. Vol 2, No 5(16). URL: http://psytir.org.ua/index.php/technology_intellect_develop/article/view/290 (дата звернення 01.03.2017).

Транслітераційний переклад літературних джерел

1. Biluha T. I. Rozvytok osobystosti majbutn'ogo psykologa-praktyka zasobamy korekciynno-vyhovnogo vplyvu : dys. ... kand. psyhol. nauk : spec. 19.00.07 «Pedagogichna ta vikova psychologija» / T. I. Biluha. – Ivano-Frankivs'k, 2006. – 354 s.
2. Galuzevi standarty vyshhoi' osvity: Osvitn'o-kvalifikacijna harakterystyka bakalavra. Osvitn'o-profesijna programa pidgotovky bakalavra: za spec. 6.010100 – «Praktychna

- psychologija» naprjamu pidgotovky 0101 – «Pedagogichna osvita»: Proekt / rozrob. T.S. Jacenko [ta in.]. – Ofic. vyd. – K.: Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, 2004. – 325 s.
3. *Ivanenko B. B.* Osobystisna psyhokorekcija majbutn'ogo praktychnogo psyhologa (na materialy pidgotovky psyhologiv praktykiv za metodom ASPN): Avtoref. dys. ... kand. psyhol. nauk: spec. 19.00.07 «Vikova ta pedagogichna psychologija» / Ivanenko Bogdana Borysivna. – K., 2005. – 20 s.
 4. *Pov'jakeľ N. I.* Profesiogenez samoreguljacii' profesijnogo myslennja v systemi fahovoi' pidgotovky praktychnyh psyhologiv: monografija. Kyi'v, 2003. 295 s.
 5. *Jacenko T. S.* Konceptual'ni zasady i metodyka glybynnoi' psyhokorekcii': pidgotovka psyholog-praktyka : navch. posib. Kyi'v, 2008. 342 s.
 6. *Jacenko T. S.* Metodologyja glybynno-korrekcynnoj podgotovky psyhologa. Dnepropetrovsk, 2015. 396 s.
 7. *Jacenko T. S., Galushko L. V., Bila O. A., Sidenko Ju. O.* Glybynne piznannja psyhiky z vykorystannjam vizualizovanoi' reprezentacii' sub'jekta Technologies of intellect development. Kyi'v, 2016. Vol 2, No 5(16). URL: http://psytir.org.ua/index.php/technology_intellect_develop/article/view/290 (data zvernennja 01.03.2017)

Галушко Л. Я. Мотивационно-глубинные предпосылки психокоррекции в профессиональной подготовке будущего психолога. В статье обоснованы особенности подготовки будущего психолога. Отмечено взаимосвязи личностного и профессионального аспектов в процессе профессиональной подготовки психологов. Проанализировано категорию «психокоррекция» соответственно разных позиций психологической науки. Выделено, что предпосылками для психокоррекции будущего специалиста является деструкции психики, которые задаются базальным конфликтом «жизнь – смерть», в частности, остаточные и следовые эффекты эдипального происхождения. Выделено, что мотивация с ее неизменной эмоциональной окраской является ведущей в инициативе любого поведенческого акта. Акцентируется внимание на понимании мотивов психики человека необходимых для успешного осуществления диагностики и коррекции глубинного познания психики будущего специалиста. Подчеркнуто, что метод АСПП, разработанный и внедренный академиком Т. С. Яценко и его последователями в процесс профессиональной подготовки будущего психолога, доказывает целесообразность перекодировки внутреннего содержания психики в плоскость предметного мира. Отмечено, что доминантная мотивация заявляет о себе опосредованно и замаскирована в спонтанной активности субъекта. Заявлено о закономерности совершенствования путей восстановления взаимосвязей между сферами сознательного и бессознательного в мотивационно-глубинном познании будущего психолога.

В контексте исследования проблемы отмечено, что в процессе глубинной коррекции будущих психологов-практиков необходима нейтрализация, ослабление активности ситуативных защит, что способствует оптимизации способов их проявления и изучения базальных, глубинно-детерминированных форм.

Ключевые слова: психокоррекция, предпосылка, будущий психолог, профессиональная подготовка, негативная мотивация, мотивация, мотив, психодинамический подход, активное социально-психологическое познание (АСПП).

Galushko L. Ya. Motivational-deep preconditions of psychocorrection in the professional training of the future psychologist. The article substantiates the peculiarities of the future psychologist's training. The interrelation of personal and professional aspects in the process of professional training of psychologists is emphasized. The category «psychocorrection» according to

different positions of psychological science is analyzed. It is emphasized that the prerequisites for psycho-correction of the future specialist are the destruction of the psyche, which are asked by the basal conflict «life – death», in particular, the residual and trace effects of the edipal origin. It is emphasized that motivation with its unchanging emotional color is leading in the initiative of any behavioral act. The emphasis is on understanding the motives of the human psyche necessary for the successful implementation of diagnosis and correction of the profound knowledge of the psyche of a future specialist. It was emphasized that the method of ASPC, developed and implemented by Academician T. S. Yatsenko and its followers in the process of professional training of the future psychologist, proves the expediency of transcoding the internal content of the psyche into the plane of the objective world. It is stressed that the dominant motivation claims to be indirect and disguised through the spontaneous activity of the subject. The regularity of improvement of ways of restoration of interrelations between spheres of conscious and unconscious in the motivational-deep knowledge of the future psychologist is stated.

In the context of studying the problem, it is emphasized that in the process of deep correction of future psychologists-practitioners, neutralization, weakening of the activity of situational protections, which helps to optimize the methods of their manifestation and the study of basal, deeply-deterministic forms, is necessary.

Keywords: psychocorrection, precondition, future psychologist, professional training, negative motivation, motivation, motive, need, psychodynamic approach, active social-psychological cognition (ASPC).

Відомості про автора:

Галушко Любов Ярославівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький, Україна, Halushkolyubov@gmail.com

Information about the author:

Galushko Lyubov Yaroslavivna – Candidate of Psychological Sciences, associate professor, associate professor of the Department of Practical Psychology of the Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko, Kropyvnytskyi, Ukraine, Halushkolyubov@gmail.com

Статтю подано до друку 16.04.2018.

УДК: 159.923-057.87

© К. В. Дубініна, 2018

К. В. Дубініна (м. Київ)

ПРОКРАСТИНАЦІЯ ЯК ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Дубініна К. В. Прокрастинація як проблема психології особистості студента. У статті розглянуто основні наукові підходи до вивчення сутності явища прокрастинації як психологічної проблеми особистості. З'ясовано, що прокрастинація це своєрідна емоційна реакція особистості на планові або необхідні справи, схильність людини до відкладання своїх справ «на потім», «на завтра», «на майбутнє». Виділені критерії, на підставі яких поведінка людини визначається як прокрастинаційна: контрпродуктивність, марність, відстрочка.

Розкриті історичні етапи формування уявлень про прокрастинацію (донауковий, наукового осмислення, експериментально-прикладний). Здійснено аналіз характерних